

Mikołaj Węgrzyn\*  
ORCID: 0000-0002-7422-2357  
mikolaj.wegrzyn@o2.pl

## Rola nadzoru finansowego i systemu gwarantowania depozytów w zapewnianiu stabilności sektora spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w Polsce

### Streszczenie

Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe są specyficznym przykładem parabanku, działającego w formie unii kredytowej. Głębokie zmiany w zakresie warunków ich funkcjonowania są istotnym obszarem do prowadzenia badań na temat oddziaływania sieci bezpieczeństwa finansowego na działanie sektora *shadow banking*. Zbadanie wpływu wybranych podmiotów sieci bezpieczeństwa finansowego na funkcjonowanie parabanków na przykładzie SKOK-ów jest celem głównym niniejszej pracy.

W pracy pozytywnie zweryfikowano hipotezę dotyczącą wzrostu zaufania społecznego względem kas z powodu uczestnictwa SKOK-ów w systemie gwarancji depozytów BFG oraz objęcia ich nadzorem KNF. W wyniku badań własnych wykazano, że mimo objęcia kas kompetencjami sieci bezpieczeństwa finansowego, większość konsumentów wciąż wybiera banki jako instytucję depozytowo-kredytową, nie ma bowiem zaufania do SKOK-ów. Z perspektywy klientów nastąpiła pewna poprawa wizerunku kas, jednak nie jest to na tyle znacząca różnica, aby decydowali się oni na skorzystanie z usług sektora SKOK. Nastąpił wzrost obciążeń BFG z tytułu wypłaty środków gwarantowanych oraz dotacji dla przejmujących podmiotów po nastąpieniu serii upadłości i przejęć w sektorze kas (po rewizji dotychczasowych sprawozdań finansowych), po włączeniu SKOK-ów do systemu gwarancji depozytów oraz objęciu nadzorem KNF.

**Słowa kluczowe:** parabanki, *shadow banking*, nadzór finansowy, system gwarancji depozytów, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe, sieć bezpieczeństwa finansowego

**JEL:** G21, G28

---

\* Mikołaj Węgrzyn – absolwent Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Laureat II nagrody w konkursie BFG na najlepsze prace licencjackie, magisterskie i doktorskie z zakresu problematyki stabilności systemu finansowego w kategorii prac magisterskich.

## The Role of Financial Supervision and Deposit Guarantee Scheme in Providing Stability in the Credit Union Sector in Poland

### Abstract

Credit unions (SKOKs) are a specific example of *shadow banking* institution. Deep changes in range of conditions of their functioning create an important field of research regarding the impact of a financial safety net on the activity of the shadow banking sector. The article presents a study of selected issues connected with the influence of a financial safety net on the functioning of shadow banking institutions on example of SKOKs.

The article verifies the hypothesis concerning a growth of social trust toward SKOKs because of their participation in deposit guarantee scheme provided by BFG and supervised by KNF. Thanks to the undertaken research it was demonstrated that despite of SKOKs being included in financial safety net components, most consumers still choose banks as their deposit and loan facility, because they do not trust SKOKs. From the clients' perspective, there has been some improvement in SKOKs' image, however it is not a big enough difference that could encourage clients to decide to try SKOKs services, while there is a significant difference on the economic cost side. There has been a growth in charge to the BFG for the payoffs of guaranteed sums and subsidies to the acquiring entities after a series of bankruptcies and acquisitions in the SKOK sector (after the review of the existing financial statements), after the inclusion of the SKOKs in the deposit guarantee scheme and into the KNF's supervision.

**Key words:** *shadow banking*, financial supervision, deposit guarantee scheme, credit unions, financial safety net

### Wstęp

Jednym z kluczowych aspektów w tworzeniu ram funkcjonowania parabanków jest ustalenie zakresu oddziaływania sieci bezpieczeństwa finansowego względem tych podmiotów. Historycznie parabanki były wyjęte spoza jakiegokolwiek nadzoru finansowego i tym samym działały niejako na uboczu systemu finansowego. W literaturze dość powszechnie występują opinie, że parabanki znacząco przyczyniły się do spotęgowania procesów w trakcie globalnego kryzysu finansowego (GKF).

Szczególnym przykładem parabanków są spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe, które w Polsce objęto zarówno nadzorem Komisji Nadzoru Finansowego, jak i gwarancjami Bankowego Funduszu Gwarancyjnego, przy czym obowiązki nałożone na kasy nie są tożsame z regulacjami względem banków działających w Polsce.

Zbadanie wpływu Bankowego Funduszu Gwarancyjnego i Komisji Nadzoru Finansowego jako podmiotów sieci bezpieczeństwa finansowego na funkcjonowanie SKOK-ów jako szczególnego typu parabanków jest celem głównym artykułu. Ponadto weryfikacji poddano następujące hipotezy:

- objęcie SKOK nadzorem KNF i systemem gwarantowania depozytów doprowadziło do wzrostu zaufania społecznego klientów względem kas, a jednocześnie rozwoju zjawiska pokusy nadużycia;

- po objęciu nadzorem KNF i włączeniu SKOK-ów do systemu gwarantowania depozytów ujawniono sytuacje kryzysowe, które skutkowały serią upadłości i przejęć w sektorze kas z wykorzystaniem funduszy BFG, co doprowadziło w konsekwencji do wzrostu obciążeń sektora bankowego oraz pozostałych SKOK-ów.

W artykule wykorzystano literaturę i informacje z raportów KNF, BFG, ZBP, EBC, FSB i innych podmiotów, a także z badania ankietowego klientów SKOK.

## 1. Europejska architektura regulacyjna i jej wpływ na sektor parabanków

W następstwie GKF wprowadzono istotne zmiany w działalności podmiotów sieci bezpieczeństwa finansowego. Do 2011 roku nadzór finansowy był niemal całkowicie w gestii organów krajowych<sup>1</sup>. Jednocześnie obowiązywał nadzór nad bankami sprawowany przez kraj macierzysty<sup>2</sup>. W 2011 r. powołano do życia nową strukturę nadzorczą obowiązującą na terenie państw członkowskich Unii Europejskiej, nazwaną Europejskim Systemem Nadzoru Finansowego. Istotnym modyfikacjom uległ też mechanizm gwarantowania depozytów bankowych.

Zmiany regulacyjne na poziomie unijnym dotyczyły także sektora *shadow banking* (np. nowelizacja dyrektywy w sprawie kredytu konsumenckiego, dyrektywa o zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi)<sup>3</sup> choć ich zakres i standaryzacja międzynarodowa były znacznie mniejsze niż w przypadku banków. Analizowano także problemy zakresu regulacji, stopnia uniwersalizacji *versus* specyfiki lokalnej, a także celów jakie ma realizować system finansowy, czy optymalnego poziomu podaży kredytów<sup>4</sup>. W 2012 r. zwieńczeniem tych prac była Zielona Księga, w której Komisja Europejska przedstawiła trzy podejścia do regulacji sektora *shadow banking*<sup>5</sup>: wprowadzenie pośrednich regulacji (wprowadzenie wymogów ostrożnościowych dla banków, aby ograniczały ryzyko wynikające z nadmiernych powiązań z parabankami), objęcie obecnymi regulacjami bankowymi sektora *shadow banking* (ograniczenie ryzyka systemowego i zmniejszenie zjawiska arbitrażu regulacyjnego parabanków), objęcie regulacjami funduszy prowadzących transakcje *high frequency trading* i podmioty przeprowadzające transakcje towarowe; wreszcie wdrożenie nowych regulacji, specjalnie przeznaczonych dla podmiotów

<sup>1</sup> M. Janicka, *Jednolity rynek finansowy UE*, [w:] *Szansa na sukces. Recepty współczesnych Polaków*, P. Szukalski (red.), Wydawnictwo UŁ, Łódź 2006, s. 143–144.

<sup>2</sup> P. Łasak, *Nadzór nad sektorem bankowym w Polsce w świetle zmian na globalnym rynku finansowym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2019, s. 111.

<sup>3</sup> E. Gostomski, T. Michałowski, *Próby uregulowania sektora parabankowego na świecie*, „Acta Universitatis Lodzianis. Folia Oeconomica” 2015, nr 6(317), s. 140–141.

<sup>4</sup> P. Łasak, *Problem shadow banking w perspektywie pokryzysowej*, [w:] *Nowa globalna architektura finansowa. W stronę bezpieczniejszego sektora bankowego*, B. Liberska (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2016, s. 198–199.

<sup>5</sup> Komisja Europejska, *Green paper shadow banking*, Bruksela 2012.

*shadow banking* (w tym funduszy rynku pieniężnego oraz alternatywnych funduszy inwestycyjnych).

Na podstawie Zielonej Księgi wdraża się regulacje działalności parabankowej (np. w ramach pierwszego podejścia *Capital Requirement Directive*, w ramach podejścia drugiego *Markets in Financial Instruments Directive* i *Markets in Financial Instruments Regulation*, a w ramach podejścia trzeciego *Alternative Investment Fund Managers Directive* i *Solvency II*). Jednak wprowadzone regulacje nie zobligowały władz krajowych do włączania parabanków do pełnego publicznego nadzoru nad rynkiem finansowym, czy objęcia ich publicznym systemem gwarancji depozytów.

## 2. Model organizacyjny nadzoru finansowego w Polsce a działalność SKOK-ów

Liczne przepisy w dziedzinie ochrony konsumenta obowiązują nie tylko banki, ale także podmioty z sektora *shadow banking*<sup>6</sup>. Ponadto funkcjonuje wiele regulacji dotyczących wymogów kapitałowych lub norm płynności wykraczających znacznie poza sektor bankowy<sup>7</sup>.

Szczególne przykłady parabanków w Polsce stanowią spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe (dalej: SKOK), bowiem ich sytuacja prawna oraz status względem sieci bezpieczeństwa finansowego ulegały znacznym zmianom w ostatniej dekadzie. Z powodu tych zmian część autorów przestała zaliczać SKOK-i do kategorii parabanków<sup>8</sup>, gdyż za kryterium uznali podleganie państwowemu nadzorowi, choć nie obowiązywały ich wszystkie bankowe normy ostrożnościowe<sup>9</sup>. W opinii autora, ta druga okoliczność wraz z wcześniejszą praktyką dostarcza przesłanek do uznawania SKOK-ów za podmioty, którym można przypisać niektóre cechy sektora *shadow banking*.

### 2.1. Prawne podstawy działalności SKOK

Pierwsza kompleksowa regulacja SKOK pojawiła się w Ustawie o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych z roku 1995<sup>10</sup>. Zgodnie z nią, SKOK-i mogły udzielać pożyczek i kredytów na okres do 36 miesięcy, nie licząc finansowania celów mieszkaniowych, których okres mógł sięgać do 60 miesięcy. Prócz tego, SKOK-i

<sup>6</sup> W. Szpringer, *Skutki maksymalnego oprocentowania – wpływ na polski rynek finansowy*, SGH i KPF, Warszawa 2013.

<sup>7</sup> M. Szakun, M. Bieszki, *Analiza regulacji dotyczących funkcjonowania niebankowych instytucji finansowych pod kątem należytej ochrony interesów ekonomicznych i prawnych ich klientów*, Kancelaria Senatu RP, Warszawa 2013.

<sup>8</sup> S. Kasiewicz, L. Kurkliński, *Shadow Banking – dylematy decyzyjne*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” 2013, nr 62(766), s. 99.

<sup>9</sup> *Ibidem*, s. 99.

<sup>10</sup> *Ustawa z dnia 14 grudnia 1995 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych* (Dz.U. 1996 nr 1 poz. 2).

zostały zobligowane do odprowadzania równowartości 1,22% aktywów na Fundusz Stabilizacyjny przy Kasie Krajowej przeznaczony na finansowanie programów naprawczych Kas. Druga ustawa o SKOK, uchwalona w 2009 roku<sup>11</sup>, przede wszystkim wprowadzała objęcie systemu SKOK nadzorem Komisji Nadzoru Finansowego. Ponadto:

- zniesiono ograniczenie okresu kredytowania,
- określono rolę Kasy Krajowej SKOK jako spółdzielni osób prawnych, z obowiązkiem zrzeszania się wszystkich SKOK, i mającej za zadanie kontrolować ich działalność od strony zgodności z zaleceniami nadzorczymi KNF i ustawą oraz zabezpieczać ich płynność z Funduszu Stabilizacyjnego.

Z kolei nowelizacja z roku 2013<sup>12</sup>:

- wprowadziła gwarancje BFG dla środków pieniężnych zgromadzonych przez członków SKOK,
- przyznała KNF wpływ na obsadę prezesów SKOK-ami,
- umożliwiła przejmowanie kas mających kłopoty finansowe przez banki,
- wprowadziła możliwość wydawania rekomendacji KNF dla SKOK-ów oraz obowiązków składania sprawozdań z obrotu środkami członków SKOK,
- zobligowała kasy do utrzymywania rezerw finansowych w Narodowym Banku Polskim.

SKOK-i, świadcząc podobny zakres usług jak banki, podlegają osobnym regulacjom, a w porównaniu do parabanków funkcjonujących w Polsce ich działalność jest znacznie bardziej regulowana, z uwzględnieniem zasady proporcjonalności (w bardzo wielu aspektach ich funkcjonowania), a ponadto ich podział na kasy małe (do 10 mln zł aktywów i do 10 tys. członków) oraz pozostałe<sup>13</sup>.

Jeśli w kasie lub Kasie Krajowej powstanie strata bilansowa, groźba jej wystąpienia, groźba niewypłacalności albo zagrożenie utraty płynności płatniczej, to do Komisji Nadzoru Finansowego musi niezwłocznie wpłynąć zawiadomienie o tym, i kasa przystępuje do opracowania programu postępowania naprawczego<sup>14</sup>. Jeśli sytuacja ulega dalszemu pogorszeniu lub powstaje groźba zaprzestania spłacania zobowiązań, bądź jeżeli zarząd kasy lub Krajowej SKOK nie przekaże programu postępowania naprawczego, wreszcie gdy jego realizacja jest nieskuteczna, KNF może ustanowić zarządcę komisarycznego<sup>15</sup>. A w sytuacjach gdy strata bilansowa kasy spowoduje obniżenie

<sup>11</sup> Ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (Dz.U. 2012 poz. 855), która po perturbacjach z kontrolą Trybunału Konstytucyjnego weszła w życie dopiero w 2012 r.

<sup>12</sup> Ustawa z dnia 19 kwietnia 2013 r. o zmianie ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2013 poz. 613).

<sup>13</sup> W. Szpringer, *Instytucje nadzoru w sektorze finansowym. Kierunki rozwoju*, Poltext, Warszawa 2014, s. 85–90.

<sup>14</sup> Art. 72a Ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (Dz.U. 2012 poz. 855).

<sup>15</sup> Art. 73 Ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (Dz.U. 2012 poz. 855).

stosunku funduszy własnych do wartości aktywów poniżej 1 procenta i jednocześnie Kasa Krajowa odmówi udzielenia pomocy z funduszu stabilizacyjnego, możliwe jest przejście jej albo wybranych praw majątkowych lub jej wybranych zobowiązań przez inną kasę lub bank<sup>16</sup>, z pierwszeństwem dla innych kas. W wypadku braku zainteresowanych może być rozważana likwidacja lub upadłość kasy.

### 3. Kondycja finansowa SKOK-ów

W minionej dekadzie dynamiczny rozwój sektora kas osiągnął swe apogeum w 2013 r., gdy ich klientami było ok. 7% ludności Polski. Po weryfikacji sprawozdań finansowych kas przez KNF okazało się, że wiele kas, wykazujących zyski, w rzeczywistości od dłuższego czasu funkcjonowało na skraju bankructwa.

Tabela 1. Charakterystyki sektora banków komercyjnych i SKOK

Wyszczególnienie	Lata				
	2009	2011	2013	2016	2019
Liczba banków komercyjnych i oddziałów instytucji kredytowych	67	68	69	63	63
Liczba SKOK-ów	62	59	55	40	25
Suma aktywów sektora bankowego (mld zł)		1295,04	1 407,20	1711,30	1941,70
Suma aktywów kas (mld zł)		15,60	19,14	11,32	9,34
Liczba członków kas (mln)		2,31	2,65	1,93	1,40
Współczynnik wypłacalności kas (w %)		3,40	-2,87	-1,30	5,85
Niedobór/nadwyżka funduszy własnych w stosunku do wymogu kapitałowego (mln zł)		-88,31	-1387,73	-604,20	72,51

Źródło: opracowanie własne na podstawie: UKNF, *Raport o sytuacji banków w 2019 roku*, Warszawa 2020; UKNF, *Raport o sytuacji spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych na 31 grudnia 2019 roku*, różne lata, UKNF 2010–2020, UKNF, *Raport o sytuacji banków w 2019 roku*, Warszawa 2020; UKNF, *Raport o sytuacji spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych na 31 grudnia 2019 roku*, różne lata, UKNF 2012–2020, *Informacja o sytuacji spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w IV kwartale 2019 r.*, różne lata, UKNF 2012–2020.

W podobnym okresie pozycja rynkowa banków komercyjnych znacząco się poprawiła, podczas gdy kas pogorszyła. Jednocześnie był to okres „czyszczenia” bilansów kas, ich współczynnik wypłacalności na koniec okresu osiągnął niemal 6%, przy nadwyżce funduszy własnych w stosunku do wymogu kapitałowego na poziomie 72,51 mln zł (por. tabela 1).

<sup>16</sup> Art. 74.c *Ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych* (Dz.U. 2012 poz. 855).

#### 4. Upadłości i przejęcia w sektorze SKOK

Od powołania kas ich działalność istotnie różni się od tradycyjnych banków. Regulacyjnie członkowie SKOK-u powinni być związani ze sobą poprzez więź organizacyjną (np. zakład pracy bądź miejsce zamieszkania). Głównym celem działalności kas powinno być wsparcie finansowe członków, a wypracowywanie zysków traktowane jako cel poboczny. Do 2012 r. brak skutecznego nadzoru umożliwił kasom działalność, gdzie w wielu przypadkach poważne nieprawidłowości skutkowały sytuacjami kryzysowymi, o skali przekraczającej możliwości autosanacji<sup>17</sup>. W konsekwencji liczba placówek kas zmniejszyła się o prawie 50%, ponad 20% członków zrezygnowało z korzystania z SKOK-ów, a instytucje finansowe musiały borykać się z przejęciami i upadłościami niewypłacalnych kas. Wspomniane nieprawidłowości lub nadużycia obejmowały między innymi: nieprzestrzeganie przepisów, niewłaściwą gospodarkę finansową w zakresie tak zwanych złych długów, kreatywną księgowość, manipulacje finansowe, outsourcing różnych czynności celem ukrycia złej sytuacji finansowej, pranie pieniędzy.

Z dostępnych źródeł wynika, że obchodzenie prawa miało miejsce głównie poprzez wzajemne powiązania kas oraz podmiotami powiązanych w systemie SKOK. Szczególnie ważnym podmiotem jest tu i SKOK Holding S.à.r.l. zarejestrowany w Luksemburgu, będący centralnym podmiotem grupy SKOK, do którego za pomocą różnego rodzaju transakcji transferowano zyski z działalności kas<sup>18</sup>. Przy czym zagraniczna rejestracja sprawiała, że SKOK Holding S.à.r.l. nie podlegał polskim przepisom ani nadzorowi KNF. Warto dodać, że początkowo Krajowa SKOK była jedynym udziałowcem wspomnianej spółki, a obecnie dzieli ona udziały z kilkoma innymi podmiotami grupy SKOK.

Innym ważnym podmiotem w holdingu SKOK jest Aplitt sp. z o.o., funkcjonujący wcześniej pod nazwą Towarzystwo Finansowe SKOK. Oprócz świadczenia usług informatycznych na rzecz kas, Towarzystwo wspierało udzielanie kredytów o dłuższym okresie zapadalności niż było to możliwe zgodnie z obowiązującą wówczas ustawą o SKOK-ach. W szczególności pięcioletni horyzont kredytowania był obchodzony w ten sposób, że kasy finansowały część kredytu spłacaną w ciągu pierwszych pięciu lat, a reszta długu była refinansowana w osobnej spółce. Okresowo sytuacja uległa zmianie, gdy w 2006 roku nowa ustawa o finansowym wspieraniu rodzin w nabywaniu własnego mieszkania z 2006 r.<sup>19</sup> zdjęła z kas wspomniany limit<sup>20</sup> aż do stwierdzenia jego niezgodności z Konstytucją RP przez Trybunał Kon-

<sup>17</sup> Cz. Martysz, K. Kleban, *Nieprawidłowości w sektorze spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych*, „Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów. Szkoła Główna Handlowa w Warszawie” 2019, nr 171, s. 37–59.

<sup>18</sup> Komisja Nadzoru Finansowego, *Informacja w sprawie powiązań kapitałowych i personalnych w sektorze spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych (SKOK)*, Warszawa 2014, s. 2–4.

<sup>19</sup> *Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o finansowym wsparciu rodzin i innych osób w nabywaniu własnego mieszkania* (Dz.U. 2006 nr 183 poz. 1354), art. 15.

<sup>20</sup> B. Mikołajewska, *Długi SKOK (do Luksemburga)*, „Polityka” 2012, nr 35, s. 34.



stytucyjny<sup>21</sup>. Po czym kasy powróciły do stosowania wspomnianej wyżej inżynierii finansowej celem obejścia tego przepisu.

Innym produktem, który co do zasady nie mógł być oferowany przez kasy, a mimo to można go było odnaleźć w ich ofercie, było ubezpieczenie. Zgodnie z prawem, SKOK-i mogły jedynie być pośrednikiem w umowie ubezpieczeniowej pomiędzy członkami kasy. Wykorzystywano do tego celu inne podmioty z systemu SKOK, Towarzystwo Ubezpieczeniowe SKOK na życie S.A. i Towarzystwo Ubezpieczeń Wzajemnych SKOK. W niektórych kasach oferowano produkty obu tych zakładów spółek<sup>22</sup>. Warto dodać, że TUW SKOK poza działalnością ubezpieczeniową pełnił również funkcję gwaranta depozytów kas, mimo iż wypełniał ją nieefektywnie<sup>23</sup>.

Należy zaznaczyć, że oba wspomniane towarzystwa ubezpieczeniowe i spółka Aplitt miały kapitałowe i osobowe powiązania z Krajową SKOK i SKOK Holding S.à.r.l. Dzięki takiej konstrukcji prawnej holding mógł zwiększać zakres i skalę swojej działalności, utrudniając funkcje nadzorcze KNF. Większość spółek wewnątrz holdingu utworzyła Krajowa SKOK, która w założeniu miała za zadanie nadzór i dbanie o bezpieczeństwo kas. Wspomnianymi działaniami natomiast *de facto* ułatwiała im tzw. fałandyzację prawa<sup>24</sup>. Z kolei osoby stojące na czele systemu SKOK uzasadniały konieczność istnienia specjalnych spółek efektami synergii i zmniejszeniem kosztów ponoszonych przez kasy<sup>25</sup>.

Jednym z głównych problemów sektora SKOK był bardzo wysoki odsetek „złych długów” (NPL), m.in. na skutek odchodzenia od idei i zasad spółdzielczych w działalności kredytowej kas<sup>26</sup>. W szczególności dotyczy to lekceważenia zasady bliskiej więzi członkowskiej, która miała rację bytu w małych spółdzielniach lokalnych, a nie relatywnie dużych podmiotach sieciowych o dużej anonimowości organizacyjnej kredytobiorców, będących formalnie członkami spółdzielni.

Najwięcej kas upadło z powodu złej jakości portfela kredytowego. Wiele z nich udzielało kredytów osobom nieposiadającym faktycznej zdolności kredytowej (np. zawyżano dochody lub zaniżano koszty utrzymania). Zgodnie z raportem KNF o sektorze kas w roku 2013 zagrożone kredyty stanowiły aż 29,4% wszystkich udzielonych kredytów. Co ważne, była to i tak wielkość zaniżona, ponieważ rok wcześniej zamieniono około 33% należności przeterminowanych na dłużne papiery wartościowe, wyemitowane przez ASK Invest S.à.r.l.<sup>27</sup>

<sup>21</sup> <https://trybunal.gov.pl/postepowanie-i-orzeczenia/wyroki/art/4894-umozliwienie-kasom-oszczednosciowo-kredytowym-udzielania-dlugoterminowych-kredytow-hipotecznych> (dostęp: 09.05.2020).

<sup>22</sup> <http://www.aferyfinansowe.pl> (dostęp: 09.05.2020).

<sup>23</sup> M. Golec, *System gwarantowania depozytów w spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych*, „Ekonomiczne Problemy Usług” 2009, nr 38, Zeszyty naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.

<sup>24</sup> B. Mikołajewska, *Długi SKOK (do Luksemburga)*, „Polityka” 2012, nr 35, s. 34.

<sup>25</sup> Komisja Nadzoru Finansowego, *Informacja w sprawie powiązań kapitałowych i personalnych w sektorze spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych (SKOK)*, Warszawa 2014, s. 2.

<sup>26</sup> E. Wiszniowski, *Rewolucja czy normalizacja rachunkowości spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych?*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2014, nr 373, s. 282–295.

<sup>27</sup> KNF, *Sytuacja SKOK w I kwartale 2013 roku*, Warszawa 2013.



Kasy stosowały także wiele innych „kreatywnych” zabiegów księgowo-finansowych. Niektóre SKOK-i udzielały kredytów hipotecznych uprzywilejowanym osobom, które nabytą nieruchomość wynajmowały kredytodawcy, a ten płacił im czynsz wielokrotnie przewyższający raty kredytu<sup>28</sup>. W konsekwencji następował transfer środków ze SKOK-u do kupującego nieruchomość, który był prominentnym członkiem danej kasy.

Inną dość powszechną praktyką było uzależnienie decyzji kredytowej od opinii członka zarządu danego SKOK-u, niezależnie od zdolności kredytowej danego klienta (tzw. kredyt na „słupa”). Mianem słupa określano głównie osoby bezrobotne, bądź bez stałego źródła dochodu, skromnie opłacane w zamian za zaciąganie zobowiązania w swoim imieniu, które uzyskane środki przekazywały grupie przestępczej, kierującej całą operacją. Niekiedy, aby mogły one zaciągać zobowiązania zgodnie z regulacjami prawem, umowy kredytowe zabezpieczano hipotekami na nieruchomościach, które należały do liderów grup przestępczych o znacząco zawyżonych wycenach. Generalny Inspektor Informacji Finansowej (GIIF) stwierdził w 2013 roku, że część z nieruchomości, stanowiących zabezpieczenie kredytów, nie jest własnością kredytobiorców oraz, że ich wartości zostały zawyżone, co skutkowało zawiadomieniami prokuratorów. Akcja kredytowa bez należytego badania klienta oraz nieskuteczna windykacja były częstymi powodami upadłości kas po objęciu ich nadzorem KNF.

Innym przejawem manipulacji kapitałowej niektórych kas było wydzielanie części majątku i części działalności operacyjnej do specjalnej spółki, która następnie była wnoszona do kasy jako przychód nadzwyczajny. Następnie, gdy walne zgromadzenie członków kasy zatwierdzało go, stawał się on częścią kapitałów własnych, poprawiając wskaźniki kapitałowe. Dzięki tej metodzie uzyskano ok. 30 milionów złotych<sup>29</sup>.

Wraz z przenoszeniem części działalności do wydzielonych spółek, wiele kas dokonywało również transferów pracowników. Tego rodzaju outsourcing, uzależniający kasę od spółki zewnętrznej, wzbudzał zastrzeżenia ze strony KNF, ponieważ naruszał on przepisy ustawy o SKOK<sup>30</sup>.

Inną praktyką, częściej spotykaną w większych kasach, było wyprzedawanie części majątku, wcześniej wykorzystywanego w działalności operacyjnej. Zabieg ten odzwierciedlał odchodzenie od idei lokalności spółdzielni i generował znacznie wyższe ryzyko kredytowe<sup>31</sup>. Z szacunków KNF wynika, że wydzielanie części operacyjnej SKOK-ów i wnoszenie ich aportem do spółek specjalnego przeznaczenia, poprawiło wynik sektora kas w 2013 roku aż o 282 miliony złotych<sup>32</sup>. Kreatywna księgowość kas została w dużej mierze ukrócona poprzez zobowiązanie kas do badania ich sprawozdań przez audytora<sup>33</sup>.

<sup>28</sup> R. Holzer, R. Omachel, M. Węglewski, *SKOK nad przepaścią*, „Newsweek”, 12.06.2013.

<sup>29</sup> Ł. Wilkowicz, *KNF: To wyprzedaż placówek podniosła SKOK-om dochody w 2012 roku*, „Dziennik Gazeta Prawna”, 26.06.2013.

<sup>30</sup> KNF, *Rekomendacje dla SKOK*, Warszawa 2018.

<sup>31</sup> Ł. Wilkowicz, *KNF: To wyprzedaż placówek...*, *op. cit.*

<sup>32</sup> E. Wiszniowski, *Rewolucja czy normalizacja...*, *op. cit.*

<sup>33</sup> *Ibidem*.

Obok wyłudzenia kredytów fałszowano dokumenty. Przedstawiano m.in. fałszywe zaświadczenia o zatrudnieniu i dochodach oraz akty notarialne poświadczające zawyżone wartości zabezpieczeń. Aby uwiarygodnić rzekomo wysokie dochody „słupów”, dokonywano wielu przelewów na ich rachunki. Według GIIF, niektóre zaświadczenia o zatrudnieniu wydawane były np. przez podmioty zarejestrowane na Cyprze<sup>34</sup>.

Jaskrawym przykładem stosowania przedstawionych powyżej metod był SKOK Wołomin. W marcu 2017 roku organa ścigania zatrzymały notariusza, który współpracował z tamtejszą grupą przestępczą, i oskarżono go o sporządzanie aktów notarialnych nieruchomości, w których zawyżano ich wycenę<sup>35</sup>.

W umowach kredytowych pojawiały się te same nazwiska, niekiedy ta sama osoba była poręczycielem, pożyczkobiorcą, bądź członkiem zarządu fikcyjnego podmiotu gospodarczego, a środki wyłudzone ze SKOK Wołomin przekazywane były między tymi samymi osobami. Praktykę SKOK Wołomin porównuje się nawet do piramid finansowych<sup>36</sup>. Część środków uzyskanych z wyłudzonych kredytów było następnie inwestowane w krajowe oraz zagranicznie spółki w taki sposób, aby później dzięki nim kupować dobra luksusowe. Z kolei zakupywane nieruchomości stanowiły zabezpieczenie dla kolejnych kredytów. Część pieniędzy przetransferowano do rajów podatkowych, w tym do Luksemburga i na Cypr<sup>37</sup>. Były przypadki spłacania kredytów zaciąganych przez „słupy” przez osoby trzecie, co wiązało się z praniem pieniędzy<sup>38</sup>. Stosowane metody fałszowały rzeczywisty poziom NPL i ograniczały tworzenie adekwatnych rezerw. Łącznie wyłudzone tam około 200 kredytów i pożyczek o wartości ponad 300 milionów złotych. Początkowo kredyty zaciągane na „słupy”, wynosiły od 200 tysięcy do 4,5 miliona złotych, jednak w okresie zainteresowania się praktykami SKOK Wołomin przez KNF i prokuraturę ograniczono ich wartość do 1 mln zł, aby unikać kontroli<sup>39</sup>.

Członkom zarządu SKOK Wołomin postawiono zarzuty udziału w grupie przestępczej wyłudzającej kredyty. Na koniec 2017 roku we wszystkich śledztwach związanych ze sprawą oskarżono łącznie 136 osób<sup>40</sup>. Większość kredytów zaciągniętych przez „słupy” nie została spłacona, co przyczyniło się do upadku kasy. Członkowie SKOK Wołomin, zgodnie z postanowieniami statutu i ustawy, zostali wezwani do wniesienia dodatkowych udziałów, gdyż odpowiadali za jej zobowiązania do podwójnej wysokości wpłaconych wcześniej udziałów<sup>41</sup>. Bankowy Fundusz Gwaran-

<sup>34</sup> D. Tokarz, *Jak państwo przegrało z oszustami*, „Puls Biznesu” 2015.

<sup>35</sup> <https://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/artukul/afera-skok-wo-lomin-prokuratura-podejrzani,187,0,2385595.html> (dostęp: 09.05.2020).

<sup>36</sup> *Ibidem*.

<sup>37</sup> D. Tokarz, *Jak państwo..., op. cit.*

<sup>38</sup> R. Omachel, *Czy w SKOK-u Wołomin ktoś pierze pieniądze?*, „Newsweek”, 30.10.2014.

<sup>39</sup> <https://niezalezna.pl/65737-skok-wo-lomin-jak-piramida-finansowa-pieniadze-wyprowadzone-z-firmy-to-ogromna-suma> (dostęp: 09.05.2020).

<sup>40</sup> <https://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/artukul/afera-skok-wo-lomin-prokuratura-podejrzani,187,0,2385595.html> (dostęp: 09.05.2020).

<sup>41</sup> Art. 26 ust. 3 *Uskok*.

cyjny wypłacił deponentom łącznie 2,25 miliarda złotych, a 781 osób nie mogło odzyskać części swoich depozytów przekraczających równowartość 100 tysięcy euro<sup>42</sup>. Kontrola KNF w SKOK Wołomin wykazała wiele naruszeń przepisów ustaw, jak ustawa o praniu pieniędzy, o SKOK, Prawo Spółdzielcze i Kodeks karny. Według ustaleń KNF Krajowa SKOK miała informacje o nadużyciach w SKOK Wołomin już w 2008 roku, a mimo tego nie podjęła żadnych działań<sup>43</sup>, jedynie rekomendując strategię restrukturyzacji sektora kas (na podstawie sytuacji SKOK w Wołominie i SKOK Stefczyka). Paradoksalnie zaś zarząd SKOK Wołomin uprzednio otrzymał od Krajowej SKOK nagrodę Feniksa w kategorii „menedżer roku”, która jest najwyższą nagrodą w sektorze SKOK<sup>44</sup>. Warto również dodać, że żadne zastrzeżenia odnośnie do sytuacji finansowej SKOK Wołomin nie były nigdy zgłaszane przez jej audytora. Natomiast w następstwie kontroli KNF w SKOK Wołomin w 2012 roku skierowano sprawę do prokuratury. Komisja wydała wtedy 35 zaleceń względem zidentyfikowanych nieprawidłowości i zagrożeń. Zarządca komisaryczny został ustanowiony dopiero pod koniec 2014 roku, w momencie gdy cały zarząd był już w areszcie<sup>45</sup>. Upadłość kasy nastąpiła kilka miesięcy później.

Opisane nadużycia i nieprawidłowości były typowymi przyczynami późniejszych niewypłacalności kas. Do końca maja 2020 roku ogłoszono 11 upadłości oraz 10 przejęć kas przez banki, gdyż w sektorze kas nie było odpowiednich podmiotów mogących absorbować straty kas niewypłacalnych. Wyjątkiem od tej prawidłowości było przejęcie przez SKOK Kozienice, SKOK Bogdanka w 2018 r. oraz SKOK Świętokrzyska w 2019 r.<sup>46</sup> Wykaz upadłości oraz przejęć w sektorze SKOK przygotowany na podstawie komunikatów KNF zawarto w tabelach 2 i 3.

<sup>42</sup> D. Tokarz, *Jak państwo...*, op. cit.

<sup>43</sup> KNF, *Harmonogram działań KNF w sprawie SKOK Wołomin*, Warszawa 2015.

<sup>44</sup> <http://niezalezna.pl/11961-nagrody-feniksa-rozdane> (dostęp: 09.05.2020).

<sup>45</sup> KNF, *Harmonogram działań KNF w sprawie SKOK Wołomin*, Warszawa 2015.

<sup>46</sup> <https://objektywnefinanse.pl/2019/04/skok-kozienice-znow-przejmuje/> (dostęp: 09.05.2020).

Tabela 2. Charakterystyka upadłości w sektorze SKOK w latach 2013–2020

Nazwa kasy	Data objęcia zarządzeniem komisarycznym	Data zawieszenia działalności	Data upadłości	Suma aktywów (w mln zł)	Przyczyny problemów
SKOK Wspólnota	02.08.2013	18.07.2014	26.09.2014	287	Wieloletnie, niekorzystne umowy dotyczące istotne obszary działalności kasy ( <i>outsourcing</i> )
SKOK Wołomin	05.11.2014	11.12.2014	05.02.2015	180	Pranie pieniędzy, branie kredytów przez „słupy”
SKOK Kujawiak	15.06.2015	08.01.2016	02.06.2016	187	Zawyżanie posiadanych spółek o 54,8 mln zł
SKOK Polska	29.07.2015	13.04.2016	13.04.2016	172,9	Zawyżanie wycen posiadanych spółek o 35 mln zł
SKOK Jowisz	11.08.2015	22.04.2016	02.06.2016	82,5	Nieprawidłowości w działaniu władz, zawiadomienie o popełnieniu przestępstw
SKOK Arka	28.08.2015	11.05.2016	12.07.2016	98,8	Głęboka niewypłacalność
SKOK Skarbiec	28.10.2015	22.07.2016	29.09.2016	96,9	Głęboka niewypłacalność
Wielkopolska SKOK	18.05.2016	03.02.2017	28.02.2017	301,7	Głęboka niewypłacalność
Tvoja SKOK	25.05.2016	12.05.2017	19.06.2017	170,3	Głęboka niewypłacalność
SKOK Nike	07.07.2016	02.06.2017	03.07.2017	123,9	Głęboka niewypłacalność
SKOK Wybrzeże	08.08.2016	15.09.2017	21.11.2017	128,1	Głęboka niewypłacalność

Źródło: opracowanie własne na podstawie komunikatów KNF.

Tabela 3. Charakterystyka przejęć w sektorze SKOK w latach 2013–2020

Nazwa kasy	Nazwa podmiotu przejmującego	Data objęcia zarządem komisarycznym	Data przejęcia	Suma aktywów kasy (w mln zł)	Przyczyny problemów
SKOK im. Św. Jana z Kęt w Rumii	Alior Bank SA	29.07.2013	01.09.2014	58,2	Niewypłacalność
SKOK im. Mikołaja Kopernika	Bank Polska Kasa Opieki SA	09.08.2013	22.12.2014	335	Niewypłacalność
SKOK Wesoła	Powszechna Kasa Oszczędności BP SA	22.05.2014	01.08.2016	624,6	Liczne zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstw przez zarządcę komisarycznego do prokuratury
SKOK im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego	Alior Bank SA	10.07.2015	01.03.2016	90	Przeniesienie działu wsparcia sprzedaży do nowej spółki, co jednorazowo wpłynęło na wynik SKOK za 2013 r., ale w kolejnych latach przełożyło się na znaczny wzrost kosztów usług obcych
Powszechna SKOK	Alior Bank SA	29.07.2015	01.06.2016	61	Głęboka niewypłacalność
Bieszczadzka SKOK	ING Bank Śląski SA	19.09.2016	01.09.2017	48,8	Niewypłacalność
Lubuska SKOK	BS Wschowa	12.10.2016	31.10.2017	9,8	Niewypłacalność
SKOK Rafineria	Bank BGŻ BNP Paribas SA	14.06.2017	30.05.2018	85,2	Niewypłacalność
SKOK Piast	Bank Millennium SA	28.06.2017	01.11.2018	187,4	Niewypłacalność
SKOK Jaworzno	Alior Bank SA	04.08.2016	01.04.2019	300	Niewypłacalność

Źródło: opracowanie własne na podstawie komunikatów KNF.

## 5. Zmiany regulacyjne w sektorze SKOK i ich ocena

Jedną z podstawowych przesłanek poszerzenia regulacji sektora SKOK był jego dynamiczny wzrost. W 2012 roku kasy zgromadziły ponad 15 miliardów złotych depozytów, suma aktywów wynosiła blisko 17 miliardów złotych i miały 2,5 miliona członków<sup>47</sup>. Zgodnie z raportem Banku Światowego<sup>48</sup> kasy, z racji pozostawiania poza obszarem publicznego nadzoru, nie budowały adekwatnych buforów kapitałowych w stosunku do dynamiki swej działalności. Z racji bardzo niskiej jakości portfeli kredytowych, wywołanej z jednej strony pobłażliwą polityką kredytową, a z drugiej nieprawidłowościami i nadużyciami, odpowiednie zabezpieczenie kapitałowe i regulacyjne było niezbędne, aby kontynuować działalność. Niestety, doprowadziło to do wykazania strat, które w wielu przypadkach doprowadziły do przejść lub upadłości<sup>49</sup>.

Głównym celem kolejnych systemowych regulacji sektora SKOK było zmniejszenie ryzyka kredytowego podejmowanego przez kasy, którego materializacja mogłaby skutkować wystąpieniem kryzysu<sup>50</sup>. Aby osiągnąć ten cel, wprowadzono kompleksowy pakiet zmian prawnych, który *de facto* upodobił w znacznym zakresie kasy do banków<sup>51</sup>. Kluczowe akty, które ukonstytuowały nowe ramy prawne działalności kas, to:

- ustawa o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych z 2009 roku<sup>52</sup>, która weszła w życie w roku 2012, wprowadzająca m.in. publiczny nadzór nad kasami, obowiązek utrzymywania rezerwy obowiązkowej,
- nowelizacja ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym z 2013 roku<sup>53</sup>, włączająca SKOK-i do państwowego systemu gwarancji depozytów,
- akty wykonawcze oraz uchwały Komisji Nadzoru Finansowego.

Wcześniej uchwała Kasy Krajowej z 2009 roku<sup>54</sup> nakładała na kasy obowiązek badania zdolności kredytowej w związku z zawieraniem umów pożyczkowych, gdyż przepisy Prawa bankowego wymagały tego tylko w umowach kredytowych. Obecnie konieczność badania zdolności kredytowej wynika także z ustawy o kredycie

<sup>47</sup> UKNF, *Informacja o sytuacji spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w roku 2012*, Warszawa 2013.

<sup>48</sup> World Bank, *Credit Unions in Poland: Diagnostic and Proposals on Regulation and Supervision*, „The World Bank Report” 2010, nr 59432.

<sup>49</sup> UKNF, *Informacja o sytuacji spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych po III kwartale 2015*, Warszawa 2015.

<sup>50</sup> M. Iwanicz-Drozdowska, *Nadzór nad działalnością bankową w Polsce*, [w:] *Bankowość. Zagadnienia podstawowe*, Poltext, Warszawa 2010.

<sup>51</sup> A. Herbert, S. Pawłowski, P. Zakrzewski, *Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2014.

<sup>52</sup> *Ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych* (Dz.U. 2012 poz. 855).

<sup>53</sup> *Ustawa z dnia 26 lipca 2013 r. o zmianie ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym oraz niektórych innych ustaw* (Dz.U. 2013 poz. 1012).

<sup>54</sup> *Uchwała nr 1 Zarządu Kasy Krajowej z dnia 2 lutego 2009 roku ws. normy dopuszczalnego ryzyka w zakresie ustalania minimalnej zdolności kredytowej członków spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych*.

konsumenckim<sup>55</sup>, ponieważ przeważająca część umów zawieranych przez kasy dotyczy właśnie tego rodzaju finansowania<sup>56</sup>. Dodatkowo KNF, będąc już nadzorcą kas, wydała rekomendację odnośnie dobrych praktyk w zakresie zarządzania ryzykiem ekspozycji kredytowych, wprowadzając zalecenia na temat badania zdolności kredytowej, procedur kredytowych i przyjmowania zabezpieczeń<sup>57</sup>. Istotnej zmianie uległy również limity koncentracji zaangażowań w stosunku do różnych kategorii kredytobiorców.

Po wejściu w życie nowej ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych w 2012 roku, kasy<sup>58</sup> uzyskały możliwość udzielania kredytów i pożyczek bez ograniczenia okresu zapadalności. Wspomniane regulacje ograniczały skalę ryzyka ponoszonego przez SKOK-i, dlatego też część kas w ramach samodyscypliny i wewnętrznej metody zarządzania ryzykiem nie wprowadziło do swojej oferty kredytów hipotecznych, mimo pojawienia się takiej możliwości. Sterowanie ryzykiem kredytowym powiązane z tworzeniem odpisów aktualizujących<sup>59</sup>. Po wprowadzeniu publicznego nadzoru nad polskimi uniami kredytowymi Minister Finansów wydał rozporządzenie o odpisach aktualizujących w kasach<sup>60</sup>.

Następna rewizja zasad tworzenia odpisów została wprowadzona na początku 2015 roku<sup>61</sup>, i zgodnie z nią nastąpiło zrównanie stóp odpisów ze stopami rezerw celowych w bankach. Niestabilność co do ustanowionych reguł tworzenia odpisów i przymus dostosowywania się do nich były przywoływane jako bariery rozwoju działalności kas<sup>62</sup>.

Bodźcem stabilizacji sektora SKOK stało się wprowadzenie w 2014 roku ustawowego obowiązku utrzymywania współczynnika wypłacalności w wysokości co najmniej 5%<sup>63</sup>. Wcześniej Kasa Krajowa wprowadziła w tym zakresie regulacje ostrożnościowe, ale egzekwowała je w sposób pobłażliwy<sup>64</sup>. Trzeba pamiętać, że

<sup>55</sup> Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (Dz.U. 2011 nr 126 poz. 715).

<sup>56</sup> Z. Ofiarski, *Ustawa o kredycie konsumenckim. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2014.

<sup>57</sup> Uchwała Nr 240/2015 Komisji Nadzoru Finansowego z dnia 23 czerwca 2015 roku w sprawie wydania Rekomendacji A-SKOK dotycząca dobrych praktyk zarządzania ryzykiem ekspozycji kredytowych w spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych.

<sup>58</sup> Poprzednie zniesienie limitów związanych z czasem kredytowania, które zostało następnie unieważnione, zostało opisane w rozdziale 3.

<sup>59</sup> Wcześniej SKOK-i tworzyły odpisy na należności, co do których istniało podejrzenie braku spłaty, jednak podejście w tym zakresie można określić jako liberalne. M.M. Golec, *Regulacje ryzyka działalności kredytowej spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w porównaniu do banków*, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 2016, nr 4(82), s. 701–711.

<sup>60</sup> Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 30 grudnia 2011 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych (Dz.U. poz. 45).

<sup>61</sup> Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 27 października 2015 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczególnych zasad rachunkowości spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych (Dz.U. 2015 poz. 1832).

<sup>62</sup> Fundacja Warsaw Enterprise Institute, *Biała Księga SKOK*, Warszawa 2015.

<sup>63</sup> Ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (Dz.U. 2012 poz. 855).

<sup>64</sup> M.M. Golec, *Regulacje ryzyka działalności kredytowej...*, op. cit., s. 701–711.



zdolność mobilizacji kapitałów własnych w kasach jest mniejsza niż w bankach komercyjnych, dlatego konieczność utrzymywania 5% współczynnika wypłacalności jest barierą dla prowadzenia działalności.

Z punktu widzenia wpływu na działalność kas, ich sytuację finansową i możliwość rozwoju, większość wprowadzonych rozwiązań należy określić jako restrykcyjne, z wyjątkiem regulacji wprowadzających gwarancje depozytów świadczone przez Bankowy Fundusz Gwarancyjny.

Tabela 4. Depozyty kas i banków w latach 2010–2013

Podmiot	Lata				Dynamika (%)			
	2010	2011	2012	2013	2011/2010	2012/2011	2013/2012	2013/2010
Kasy	13 241	14 700	15 729	17 629	110,2	107,0	112,1	133,1
Banki	620 400	698 600	724 000	775 400	112,6	103,6	107,1	125,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie: UKNF, *Raport o sytuacji banków w 2012 roku*, Warszawa 2013; UKNF, *Informacja o sytuacji spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w 2012 roku*, UKNF 2013. *Raport o sytuacji banków w 2013 roku*, Warszawa 2014; UKNF, *Informacja o sytuacji spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w 2013 roku*, UKNF 2014.

W analizowanym okresie zmiany wolumenu depozytów w SKOK-ach wskazują, że objęcie kas gwarancjami BFG przyczyniło się do największego ich wzrostu<sup>65</sup>, a ich dynamika była większa niż w bankach (por. tabela 4).

Syntetycznie odnosząc się do relacji instytucji państwowego nadzorca oraz kas, można wskazać na wiele ingerencji w działalność SKOK-ów w celu wzmocnienia bezpieczeństwa tej części polskiego sektora finansowego, pośrednio krajowej stabilności finansowej, a zwłaszcza ograniczenia kosztów systemowych. Niemniej jednak można spotkać opinie o nadregulacji działalności SKOK-ów, czego szczególnym przykładem jest zakaz reklamy produktów depozytowych<sup>66</sup>.

Inną prawidłowością charakteryzującą zmiany infrastruktury regulacyjnej kas jest ich upodabnianie do tej, jaka obowiązuje instytucje kredytowe. Zresztą ten aspekt jest silnie krytykowany przez przedstawicieli sektora SKOK. Krytyka koncentruje się przede wszystkim na mitygowaniu tzw. apetytu na ryzyko kas, a także niestabilności regulacji<sup>67</sup>.

<sup>65</sup> Z badań ankietowych autora przeprowadzonych na potrzeby pracy magisterskiej wynika, że objęcie depozytów kas gwarancjami BFG zachęciło klientów do zwiększenia wolumenu lokowanych środków.

<sup>66</sup> <https://www.gb.pl/sektor-skok-kolejny-przyklad-nadregulacji-pnews-2151.html> (dostęp: 18.05.2020).

<sup>67</sup> Badania Ł.Kozłowskiego z wykorzystaniem danych empirycznych i kilku modeli regresji panelowej wskazują, że pozostawienie parabanków poza państwowym nadzorem stanowi źródło niepożądanego konkurencji, podejmowanie nadmiernego ryzyka i działa niekorzystnie na stabilność sektora bankowego, który z kolei ma największy wpływ na stabilność całego systemu finansowego w Polsce.

Analiza zmian regulacyjnych sektora SKOK z punktu widzenia kryterium stabilności systemu finansowego oraz utrzymania zaufania do instytucji kredytowych pozwala ocenić je nie tylko jako potrzebne, lecz wręcz konieczne. Jednakże powinny być wdrożone wcześniej, co pozwoliłoby ograniczyć perturbacje systemowe oraz koszty związane z pokrywaniem strat przez inne podmioty systemu. Inna kwestia to niestabilność regulacyjna związana głównie z krótkim horyzontem wdrażanych rozwiązań oraz potrzeba ich sukcesywnych modyfikacji.

## 6. Korzyści i koszty z przejęć w sektorze SKOK

Fuzje i przejęcia (ang. *mergers and acquisitions*; M&As) w sektorze finansowym są od wielu lat dość powszechnymi zjawiskami, kształtującymi w znacznym stopniu jego architekturę. Jak za każdą decyzją biznesową przedsiębiorstwa, muszą za nią przemawiać analizy dowodzące opłacalności takiego działania. Jednak w przypadku przejęć w sektorze SKOK, samo rozważanie możliwości podjęcia tego typu działalności przez banki było spowodowane problemami określonych kas, co należy ocenić jako czynnik zewnętrzny z perspektywy banku. Kwestia fuzji i przejęć na rynku finansowym ma wybitnie kontekstualny charakter i bardzo trudno o wiarygodne uogólnienia<sup>68</sup>. Świadczą o tym m.in. nietożsame wnioski z badań tych procesów na rynku amerykańskim czy europejskim.

G. DeLong<sup>69</sup> podzielił fuzje na: koncentrujące i dywersyfikujące, a następnie porównał ze sobą ich efekty. Pierwsza grupa prowadzi do zwiększenia wartości dla akcjonariuszy, z uwagi na większe możliwe oszczędności wywołane redukcją kosztów. Z kolei zbadane fuzje dywersyfikujące nie wpłynęły na wzrost wartości, a niejednokrotnie nawet powodowały jej spadek. Innym ważnym kryterium jest wielkość łączących się podmiotów. W tendencji korzyści skali występują w przypadku łączeń banków małych i średnich, natomiast gdy łączą się dwa duże banki, efekt skali najczęściej się nie pojawia.

Gdy temat przejęć w sektorze SKOK zaczął stawać się coraz bardziej realny, EY wraz ze ZBP przygotował analizę wariantów systemowej restrukturyzacji kas<sup>70</sup>. Z analizy wynikało, że konsolidacja sanacyjna była nieuzasadniona biznesowo, a ponadto rodziłaby ryzyko prawne. Autorzy sugerowali, że lepszym rozwiązaniem byłoby głównie wsparcie *know-how* bądź udostępnianie części infrastruktury. W 2016 r. odmienne stanowisko zaprezentował A. Jakubiak przewodniczący KNF, który stwierdził, że

Ł. Kozłowski, *Wpływ konkurencji ze strony spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych na stabilność banków spółdzielczych : analiza rynków lokalnych*, „Bezpieczny Bank” 2015, nr 4(61), s. 180–199.

<sup>68</sup> F. Fiordelisi, *Mergers and Acquisitions in European banking*, Palgrave Macmillan, Londyn 2009, s. 85–106.

<sup>69</sup> G. DeLong, *Stockholders gains from focusing versus diversifying bank mergers*, „Journal of Financial Economics” 2001, nr 59, s. 221–252.

<sup>70</sup> <https://www.money.pl/banki/raporty/artikel/raport;przejmowanie;skok-ow;nieuzasadnione,181,0,1574581.html> (dostęp: 15.05.2020).

„preferowanym rozwiązaniem jest przejmowanie kas z problemami, ponieważ oznacza to zdecydowanie najniższe koszty dla całego sektora finansowego”<sup>71</sup>.

Z myślą o poprawie atrakcyjności przejęć kas Ministerstwo Finansów zaproponowało zwolnienie dotacji otrzymanych od BFG z podatku dochodowego w 2014 r.<sup>72</sup>, który wdrożono dopiero 3 lata później<sup>73</sup>.

W teorii wspomaganie kas z problemami miał się zajmować fundusz stabilizacyjny działający w ramach systemu SKOK, jednak już w roku 2016<sup>74</sup> nie miał on wystarczających środków, aby skutecznie poprawić sytuację zagrożonych podmiotów. W konsekwencji koszty poniesione z powodu wypłat gwarancyjnych BFG do lipca 2018 r. przekroczyły 4 miliardy złotych.

Tabela 5. Wypłaty gwarancyjne dla klientów SKOK w latach 2014–2018

Nazwa kasy	Rozpoczęcie wypłat	Kwota gwarancji depozytów (mln zł)	Kwota wypłat z BFG do 31.07.2018 r. (mln zł)
SKOK Wołomin	2014	2 246,530	2 241,210
SKOK Wspólnota	2014	817,483	811,423
SKOK Wielkopolska	2017	284,204	279,205
SKOK Kujawiak	2016	183,878	182,941
SKOK Polska	2016	170,239	168,808
Twoja SKOK	2017	165,782	162,378
SKOK Wybrzeże	2017	120,811	118,899
SKOK Nike	2017	114,352	111,810
SKOK Arka	2016	93,146	92,157
SKOK Skarbiec	2016	88,000	87,438
SKOK Jowisz	2016	81,930	80,444
<b>Łącznie</b>	–	<b>4 366,355</b>	<b>4 336,713</b>

Źródło: opracowanie własne na podstawie komunikatów KNF.

<sup>71</sup> <https://biznes.gazetaprawna.pl/artykuly/933561,jakubiak-najlepiej-dla-zagrozonych-skok-ow-jesli-beda-przejmowane.html> (dostęp: 15.05.2020).

<sup>72</sup> <https://www.forbes.pl/wiadomosci/przejmowanie-zagrozonych-skok-ow-zwolnione-z-podatku/vrks5d> (dostęp: 15.05.2020).

<sup>73</sup> <https://www.bfg.pl/wp-content/uploads/rozporzadzenie-mrif-z-dnia-28-czerwca-2017-r.-w-sprawie-zaniechania-poboru-podatku-dochodowego-od-niektorych-dochodow-osiagnietych-w-ramach-wsparcia-udzielanego-przez-bankowy-fundusz-gw.pdf> (dostęp: 15.05.2020).

<sup>74</sup> *Ibidem*.

Koszty wypłat środków gwarantowanych klientom kas były prawie 6-krotnie wyższe niż wsparcie finansowe BFG procesów przejść jedenastu kas przez banki.

Tabela 6. Dotacje BFG dla banków przejmujących upadające SKOK-i w latach 2014–2020

Nazwa banku przejmującego	Nazwa przejmowanej kasy	Data udzielenia wsparcia (dotacji)	Kwota dotacji (w tys. zł)
Powszechna Kasa Oszczędności BP SA	SKOK Wesoła	18.12.2015	278 858,40
Bank Millennium SA	SKOK Jaworzno	14.11.2019	110 000,00
Bank Polska Kasa Opieki SA	SKOK im. Mikołaja Kopernika	12.02.2015	101 926,30
Bank BGŻ BNP Paribas SA	SKOK Rafineria	27.07.2018	77 666,40
Alior Bank SA	SKOK Piast	29.03.2019	67 492,00
Alior Bank SA	SKOK im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego	22.08.2016	52 533,70
ING Bank Śląski SA	Bieszczadzka SKOK	01.03.2018	11 824,80
Alior Bank SA	SKOK im. Św. Jana z Kęt w Rumii	18.12.2014	15 895,80
Alior Bank SA	Powszechna SKOK	06.10.2016	9 310,10
BS Wschowa	Lubuska SKOK	30.04.2018	1 877,60
BS Silesia	SKOK Profit w Rybniku	22.06.2017	115,80
Łącznie	-	-	<b>727 500,90</b>

Źródło: opracowanie własne na podstawie komunikatów KNF.

## Podsumowanie

Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe działające w Polsce stanowią interesujący przykład parabanku, będącego unią kredytową. Głębokie zmiany warunków ich funkcjonowania w ostatnich latach są ciekawym obszarem badań w zakresie oddziaływania sieci bezpieczeństwa finansowego na funkcjonowanie sektora *shadow banking*. Z uwagi na fakt, że SKOK-i już od ponad 7 lat objęte są nadzorem KNF oraz systemem gwarancji depozytów BFG, istnieje odpowiedni horyzont dla prowadzenia analiz o charakterze retrospektywnym.

Kluczowym ustaleniem jest to, że objęcie kas nadzorem KNF ujawniło ich znacznie gorszą sytuację finansową, a to spowodowało istotny wzrost wykorzystania funduszy BFG z tytułu wypłaty środków gwarantowanych deponentom upadłych kas oraz

dotacji dla podmiotów przejmujących kasy, co z kolei pociągnęło za sobą wzrost obciążeń banków z tytułu składek i opłat wnoszonych do BFG.

Ubočną konsekwencją objęcia kas ochroną gwarancyjnà BFG była wiêksza niê w bankach dynamika gromadzenia depozytów, co stanowi przejaw klasycznego hazardu moralnego deponentów.

Analizy zmian regulacji i danych dotyczàcych całego sektora SKOK w Polsce zostały wzbogacone o sondaê diagnostyczny przeprowadzony od 20.05.2020 roku do 06.06.2020 roku w formie kwestionariusza internetowego. W badaniu wzięły udział 163 osoby. W kontekście tematu opracowania warto sformułować następujące wnioski:

- deklaracje znajomości SKOK – jako instytucji kredytowej – różnią się nieco od rzeczywistej umiejętności ich identyfikacji poprzez wskazanie właściwej definicji i cech działalności (stosunkowo często mylonych z bankami spółdzielczymi),
- respondenci będący klientami SKOK najczęściej uzasadniali swój wybór wyłącznie polskim kapitałem kas i bliskością placówki, relatywnie mniejsze znaczenie miały: relacyjne podejście do klienta, rekomendacja otoczenia, odmowa obsługi przez bank czy konkurencyjność,
- w pytaniu zamkniętym w kwestii ewentualnego przystąpienia do kasy respondenci najczęściej wskazywali jako barierę brak zaufania do kas oraz bycie klientem banku komercyjnego, a także niekojarzenie tych podmiotów; porównanie oferty bankowej z ofertą kas lub korzystanie z usług banku spółdzielczego były najrzadziej wybierane,
- respondenci zdecydowanie deklarowali wyższy poziom zaufania do banków niż kas,
- na podstawie struktury odpowiedzi można wnioskować, że objęcie kas nadzorem państwowym zwiększyło ich wiarygodność i bezpieczeństwo (pozytywnie wpłynęło na ich społeczny odbiór),
- nastąpił wzrost zaufania społecznego względem kas z powodu uczestnictwa SKOK-ów w systemie gwarancji depozytów BFG oraz objęcia ich nadzorem KNF,
- respondenci zmanifestowali także w niemałej części stereotypy (m.in. że polski kapitał kas jest gwarantem bezpieczeństwa finansowego, czy to, że upadłości kas nie wpływają na ich wiarygodność).

Trzeba dodać, że stosunkowo niewielka liczba respondentów badania internetowego wpływa na wiarygodność sondażu, a weryfikacja ustaleń wymagałaby poszerzenia zbioru respondentów.

## Bibliografia

Bieszki M., Szakun M., *Analiza regulacji dotyczących funkcjonowania niebankowych instytucji finansowych pod kątem należytej ochrony interesów ekonomicznych i prawnych ich klientów*, Kancelaria Senatu RP, Warszawa 2013.

Bujak B., *Model organizacji nadzoru bankowego w Polsce*, Rozprawa doktorska, Politechnika Warszawska, Warszawa 2015.

Dadej M., *Systemy gwarantowania depozytów bankowych na świecie – analiza porównawcza*, „Finanse i Prawo Finansowe” 2018, nr 2(18).

DeLong G., *Stockholders gains from focusing versus diversifying bank mergers*, „Journal of Financial Economics” 2001, nr 59.

E. Wiszniewski, *Rewolucja czy normalizacja rachunkowości spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych?*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2014, nr 373.

Financial Crisis Inquiry Commission, *Shadow Banking and the Financial Crisis*, Waszyngton 2010.

Fiordelisi F., *Mergers and Acquisitions in European banking*, Palgrave Macmillan, Londyn 2009.

Fundacja Warsaw Enterprise Institute, *Biała Księga SKOK*, Warszawa 2015.

Golec M. M., *Regulacje ryzyka działalności kredytowej spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w porównaniu do banków*, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 2016, nr 4(82), cz. 2.

Golec M.M., *System gwarantowania depozytów w spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych*, „Ekonomiczne Problemy Usług” 2009, nr 38, Zeszyty naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.

Golec M.M., *Systemowe obciążenia finansowe spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych*, „Bezpieczny Bank” 2014, 3(56).

Góral L., *Modele organizacyjno-prawne zintegrowanego nadzoru nad rynkiem finansowym*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 2009, nr 80.

Gostomski E., Michałowski T., *Próby uregulowania sektora parabankowego na świecie*, „Acta Universitatis Lodzianis. Folia Oeconomica” 2015, nr 6 (317).

Heffernan S., *Nowoczesna bankowość*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.

Herbert A., Pawłowski S., Zakrzewski P., *Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2014.

Holzer R., Omachel R., Węglewski M., *SKOK nad przepaścią*, „Newsweek” 12.06.2013.

Iwanicz-Drozdowska M., *Nadzór nad działalnością bankową w Polsce*, [w:] *Bankowość. Zagadnienia podstawowe*, Poltext, Warszawa 2010.

Iwanicz-Drozdowska M., *Ryzyko w aspekcie finansowania działalności instytucji gwarantujących depozyty*, „Bezpieczny Bank” 2005, nr 3 (28).

Janicka M., *Jednolity rynek finansowy UE*, [w:] *Szansa na sukces. Recepty współczesnych Polaków*, P. Szukalski (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2006.

Kasiewicz S., Kurkliński L., *Shadow Banking – dylematy decyzyjne*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” 2013, nr 62(766).

Kerlin J., *Analiza porównawcza systemów gwarancji depozytów w krajach Unii Europejskiej*, „Bezpieczny Bank” 2013, nr 2–3(51–52).

Komisja Europejska, *Green paper on shadow banking*, Bruksela 2012.

Komisja Europejska, *Investigating the efficiency of EU Deposit Guarantee Schemes, Report on DGS efficiency*, Ispra 2008.

Komisja Nadzoru Finansowego, *Informacja w sprawie powiązań kapitałowych i personalnych w sektorze spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych (SKOK)*, Warszawa 2014.

Komitet Stabilności Finansowej, *Działalność instytucji niebankowych (tzw. parabanków) oraz regulacje prawne w tym zakresie w wybranych krajach – Łotwa, Niemcy, Szwecja, Wielka Brytania i Stany Zjednoczone Ameryki*, Kancelaria Sejmu Biuro Analiz i Dokumentacji, Warszawa 2012.

Kosikowski C., *Finanse i prawo finansowe Unii Europejskiej*, LEX a Wolters Kluwer business, Warszawa 2014.

Kozłowski Ł., *Wpływ konkurencji ze strony spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych na stabilność banków spółdzielczych: analiza rynków lokalnych*, „Bezpieczny Bank” 2015, nr 4(61).

Kudlak I., *Nadzór nad rynkiem finansowym w Polsce a ochrona konsumenta*, „Finanse i Prawo Finansowe” 2019, nr 2(22).

Łasak P., *Nadzór nad sektorem bankowym w Polsce w świetle zmian na globalnym rynku finansowym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2019.

Łasak P., *Problem shadow banking w perspektywie pokryzysowej*, [w:] *Nowa globalna architektura finansowa. W stronę bezpieczniejszego sektora bankowego*, B. Liberska (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2016.

Martysz Cz., Kleban K., *Nieprawidłowości w sektorze spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych*, „Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów. Szkoła Główna Handlowa w Warszawie” 2019, nr 171.

Michór A., *Komisja Nadzoru Finansowego jako gwarant stabilności systemu finansowego w Polsce*, „Kwartalnik Naukowy Prawo Mediów Elektronicznych” 2010, nr 1.

Mikołajczyk K., *Kontrowersje wokół efektywności bankowych fuzji i przejęć*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio H. Oeconomia” 2010, nr 2.

Mikołajewska B., *Długi SKOK (do Luksemburga)*, „Polityka” 2012, nr 35.

Moszyński M., Stocka A., *Kryzys finansowy w Stanach Zjednoczonych a model nadzoru nad rynkiem finansowym*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici” 2008, nr 388.

Obal T., *Podstawowe cechy systemów gwarantowania depozytów i działalności pomocowej w państwach Unii Europejskiej – wnioski dla Polski*, „Bezpieczny Bank” 2004, nr 1(22).



- Ofiarski Z., *Ustawa o kredycie konsumenckim. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2014.
- Omachel R., *Czy w SKOK-u Wołomin ktoś pierze pieniądze?*, „Newsweek” 30.10.2014.
- Pawlikowski A., *Optymalny model gwarantowani depozytów*, „Bezpieczny Bank” 2010, nr 3(42).
- Pawlikowski A., *Zróżnicowanie systemów gwarantowania depozytów. Analiza różnych wariantów rozwiązań*, „Bank i Kredyt” 2004, nr 10.
- Szpringer W., *Instytucje nadzoru w sektorze finansowym. Kierunki rozwoju*, Poltext, Warszawa 2014.
- Szpringer W., *Skutki maksymalnego oprocentowania – wpływ na polski rynek finansowy*, SGH i KPF, Warszawa 2013.
- Tokarz D., *Jak państwo przegrało z oszustami*, „Puls Biznesu” 2015.
- Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, *Informacja o sytuacji spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych po III kwartale 2015 r.*, Warszawa 2015.
- Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, *Informacja o sytuacji spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w roku 2012*, Warszawa 2013.
- Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, *Polski rynek finansowy w obliczu kryzysu finansowego w latach 2008–2009*, Warszawa 2010.
- Wilkowicz Ł., *KNF: To wyprzedaż placówek podniosła SKOK-om dochody w 2012 roku*, „Dziennik Gazeta Prawna”, 26.06.2013.
- World Bank, *Credit Unions in Poland: Diagnostic and Proposals on Regulation and Supervision (2010)*. The World Bank Report no. 59432, Waszyngton 2010.
- Zdanowicz B., *Podstawowe dylematy i kryteria wyboru formuły systemu gwarantowania depozytów w świetle teorii i doświadczeń międzynarodowych*, „Bezpieczny Bank” 2007, nr 1(34).

### Akty prawne

- Dyrektywa 94/19/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 30 maja 1994 roku w sprawie systemów gwarancji depozytów (Dz.U. L 135 z 31.5.1994, str. 5).
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 27 października 2015 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczególnych zasad rachunkowości spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych (Dz.U. 2015 poz. 1832).
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 30 grudnia 2011 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych. (Dz.U. poz. 45).
- Uchwała nr 1 Zarządu Kasy Krajowej z dnia 2 lutego 2009 roku ws. normy dopuszczalnego ryzyka w zakresie ustalania minimalnej zdolności kredytowej członków spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych.
- Uchwała Nr 240/2015 Komisji Nadzoru Finansowego z dnia 23 czerwca 2015 roku w sprawie wydania Rekomendacji A-SKOK dotycząca dobrych praktyk zarządzania ryzykiem ekspozycji kredytowych w spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych.
- Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (Dz.U. 2011 nr 126 poz. 715 ze zm.).

*Ustawa z dnia 14 grudnia 1995 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych* (Dz.U. 1996 nr 1 poz. 2).

*Ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze* (Dz.U. 1982 nr 30 poz. 210).

*Ustawa z dnia 19 kwietnia 2013 r. o zmianie ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych oraz niektórych innych ustaw* (Dz.U. 2013 poz. 613).

*Ustawa z dnia 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym* (Dz.U. 2006 nr 157 poz. 1119).

*Ustawa z dnia 26 lipca 2013 r. o zmianie ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym oraz niektórych innych ustaw* (Dz.U. 2013 poz. 1012).

*Ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych* (Dz.U. 2012 poz. 855).

*Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o finansowym wsparciu rodzin i innych osób w nabywaniu własnego mieszkania* (Dz.U. 2006 nr 183 poz. 1354).

#### **Źródła internetowe**

<http://niezalezna.pl/11961-nagrody-feniksa-rozdane>

<http://www.aferyfinansowe.pl>

<https://biznes.gazetaprawna.pl/artykuly/933561,jakubiak-najlepiej-dla-zagrozonych-skok-ow-jesli-beda-przejmowane.html>

<https://niezalezna.pl/65737-skok-wolomin-jak-piramida-finansowa-pieniadze-wyprowadzone-z-firmy-to-ogromna-suma>

<https://obiektywnefinanse.pl/2019/04/skok-kozienice-znow-przejmuje/>

[https://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/L\\_podst\\_inf\\_o\\_rozwoju\\_dem\\_pl\\_do\\_2013.pdf](https://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/L_podst_inf_o_rozwoju_dem_pl_do_2013.pdf)

[https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5468/6/27/1/ludnosc\\_stan\\_i\\_struktura\\_oraz\\_ruch\\_naturalny\\_w\\_przekroju\\_terytoryalnym\\_na\\_31.12.2019.pdf](https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5468/6/27/1/ludnosc_stan_i_struktura_oraz_ruch_naturalny_w_przekroju_terytoryalnym_na_31.12.2019.pdf)

<https://trybunal.gov.pl/postepowanie-i-orzeczenia/wyroki/art/4894-umozliwienie-kasom-oszczednosciowo-kredytowym-udzielania-dlugoterminowych-kredytow-hipotecznych>

<https://www.bfg.pl/gwarantowanie-depozytow/podmioty-objete-gwarancjami/>

<https://www.bfg.pl/gwarantowanie-depozytow/zasady-gwarantowania-depozytow/wysokosc-gwarancji-bfg/>

<https://www.bfg.pl/o-nas/>

<https://www.bfg.pl/o-nas/wspolpraca-miedzynarodowa/institucje-gwarantujace-depozyty-na-swiecie/>

<https://www.bfg.pl/wp-content/uploads/rozporzadzenie-mrif-z-dnia-28-czerwca-2017-r-w-sprawie-zaniechania-poboru-podatku-dochodowego-od-niektorych-dochodow-osiagnietych-w-ramach-wsparcia-udzielanego-przez-bankowy-fundusz-gw.pdf>

<https://www.finanssivalvonta.fi/en/about-the-fin-fsa/>

<http://www.cssf.lu/en/documentation/regulations/laws-regulations-and-other-texts/news-cat/518/#c7489>

<https://www.forbes.pl/wiadomosci/przejmowanie-zagrozonych-skok-ow-zwolnione-z-podatku/vrkks5d>

<https://www.gb.pl/sektor-skok-kolejny-przyklad-nadregulacji-pnews-2151.html>

[https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Informacja\\_o\\_skok\\_IV\\_kwartale\\_2019\\_69225.pdf](https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Informacja_o_skok_IV_kwartale_2019_69225.pdf)

[https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Informacja\\_o\\_sytuacji\\_SKOK\\_w\\_2013\\_37857\\_58034.pdf](https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Informacja_o_sytuacji_SKOK_w_2013_37857_58034.pdf)

<https://www.money.pl/banki/raporty/artykul/raport;przejmowanie;skok-ow;nieuzasadnione,181,0,1574581.html>

<https://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/artykul/afera-skok-wo-lomin-prokuratura-podejrzani,187,0,2385595.html>

<https://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/rynki-finansowe/bankowosc/przejmowanie-skok-ow-oplaci-sie-bankom/>